

Van sigarenkist naar vintage gitaar: de geschiedenis van de Egmondgitaar

Stephan van Meulebrouck

Scriptie bij de module Klassieke gitaarbouw – Rugzakgitaar
Centrum voor Muziekinstrumentenbouw, Puurs

22 mei 2023

“Importverbod op Amerikaanse producten opgeheven”, kopte het Britse muziektijdschrift *Melody Maker* op 6 juni 1959. Tot die tijd golden er invoerbepalingen voor veel Amerikaanse producten. Amerikaanse elektrische gitaren waren daardoor niet te krijgen in het Verenigd Koninkrijk, en er waren ook geen Britse fabrikanten die deze instrumenten in licentie bouwden. Elke Britse elektrische gitarist speelde op een hollow body, maar Cliff Richard –het Britse antwoord op Elvis Presley - was vastbesloten dat zijn gitarist Hank Marvin het beste instrument zou krijgen: een heuse Fender Stratocaster. Hij stuurde daarom het equivalent van enkele maandsalarissen van Marvin naar de Verenigde Staten om een Stratocaster te laten vershippen en de invoerrechten te betalen. Met diezelfde Stratocaster, en dankzij het karakteristieke geluid dat hij eruit wist te krijgen, scoorden Marvin en zijn band The Shadows niet veel later een monsterhit met ‘Apache’.

Het voorval is illustratief voor de situatie waarin de Europese markt voor gitaren zich bevond in een tijd waarin de vraag naar deze instrumenten explodeerde dankzij de opkomende rage van de rock ‘n’ roll. Amerikaanse instrumenten kostten een vermogen - als ze al te krijgen waren - en van goedkope Aziatische import was nog geen sprake. Gelukkig voor menig aspirant-rocker was er een Nederlands bedrijf dat handig in het (klank)gat sprong: de Noord-Brabantse N.V. Muziekinstrumentenfabriek Egmond.

Vergetelheid

Ooit telde Nederland talloze instrumentenfabrieken die, vaak onder verschillende merknamen, diverse gitaartypen aan de man brachten. Amka, Vox Humana en Venlonia zijn slechts enkele voorbeelden. Bij de laatste rolden in de jaren '60 jaarlijks enkele tienduizenden gitaren van de band, voornamelijk onder de merknamen Magic en Famos. De meeste van deze gitaarmerken zijn, al dan niet terecht, in de vergetelheid geraakt of hooguit nog als curiosum interessant. Dat geldt niet voor Egmond. Op zeker moment was het Brabantse bedrijf Europa's grootste gitaarproducent, dat alleen serieuze concurrentie ondervond van het Italiaanse Eko. Wat begon als een muziekschool van een gepensioneerd stationschef zou uitgroeien tot een fabriek die het voor talloze, al dan niet later beroemd geworden, jonge muzikanten mogelijk maakte hun droom waar te maken: het bezit van een echte gitaar.

Meubelfabriek

In 1932 had Valkenswaard nog een spoorwegstation, onderdeel van de lijn Eindhoven – Hasselt – Luik. Stationschef Uilke Egmond (1878-1959) ging in dat jaar met pensioen. Om zijn pensioen aan te vullen richtte Egmond, een niet onverdienstelijk violist, in zijn woonplaats een muziekschool op onder de naam ‘Musica’. Daaruit kwam een handel voort: hij importeerde instrumenten uit Tsjechoslowakije, Duitsland en Spanje en verkocht die in zijn muziekwinkel, eveneens ‘Musica’ genaamd. Toen als gevolg van de Tweede Wereldoorlog de import stagneerde legde Egmond zich toe op een bescheiden productie van Hawaii-gitaren. Hawaïmuziek genoot in die jaren een grote populariteit en wat zeker geholpen zal hebben is de welwillende houding van de Duitse bezetter jegens deze muziekstijl die daarmee, in tegenstelling tot jazz, wél was toegestaan gedurende de bezetting.

Na de oorlog verlegde Egmond het accent naar de productie van archtopgitaren. Musica was inmiddels verhuisd naar Eindhoven, waar men in 1947 de hand had weten te leggen op een oude meubelfabriek in de Frankrijkstraat. Ondertussen waren ook Uilke's zoons Gerard, Piet, Dick en Jaap toegetreten tot het bedrijf, dat inmiddels Muziekinstrumentenfabriek Musica was gedoopt. Gerard gold als de bedrijfsleider, Piet was van huis uit accountant en deed daarom de boekhouding, Dick was een handige duizendpoot die uit oude onderdelen machines in elkaar wist te knutselen en Jaap was een bekwaam elektrotechnicus. Nadat ze de zaak hadden overgenomen van hun vader

wisten ze de fabricage meer bedrijfsmatig op te zetten. In de vestiging aan de Frankrijkstraat werden ook de eerste elektrische gitaren gemaakt.

Rock 'n' roll

De serieproductie legde de firma geen windeieren. Daar waar menig ander Nederlands instrumentenfabriekje er niet in slaagde om de productiecapaciteit op te voeren wist Egmond een indrukwekkende productielijn op te zetten en de concurrentieslag te winnen. Aan het begin van het nieuwe decennium telde het bedrijf al twintig personeelsleden en rolden er wekelijks 50 gitaren uit de fabriek. Het assortiment werd uitgebreid met banjo's en mandolines, niet uit de eigen fabriek maar geïmporteerd uit landen als Roemenië en daarna voorzien van het eigen logo. Na een brand, waarbij de hele fabriek tot de grond toe afbrandde, verhuisde het bedrijf naar Aalst-Waalre (onder de rook van Eindhoven). Daar beschikte het bedrijf over twee productiefaciliteiten: een voor machinale houtbewerking en een voor de spijterij, montage en expeditie. Ook daar brak op een gegeven moment brand uit waarna men, in 1960 een nieuw bedrijfsgebouw betrok aan de Randweg in het naburige Best, onder de nieuwe firmanaam 'N.V. Muziekinstrumentenfabriek Egmond v.h. Musica'. De winkel onder de naam Musica bleef intussen in Eindhoven gevestigd.

Ondertussen was vanuit de Verenigde Staten de rock 'n' roll komen overwaaien. Aanvankelijk was de saxofoon hét rock 'n' roll-instrument bij uitstek, maar dat veranderde met de komst van Elvis Presley. Ineens wilde iedereen een gitaar. Egmond speelde handig in op die vraag. In later jaren zorgde de populariteit van de Beatles en de Rolling Stones nog eens voor een extra vraag naar gitaren. Om aan die vraag tegemoet te komen zocht Egmond deels zijn toevlucht tot externe producenten. Toeleveranciers zoals de Eindhovense meubelfabrikant Van Kessel leverden bijvoorbeeld body's van berkenmultiplex.

Visuele inspectie

Het tekent de gang van zaken bij Egmond: omwille van de kwantiteit werd er lang niet altijd even veel aandacht besteed aan de kwaliteit. Efficiëntie was het devies: de bladen van de archtops werden bijvoorbeeld niet uitgestoken uit massieve, kwartiers gezaagde planken maar gemaakt van triplex en onder hitte geperst tot de zo karakteristieke gebogen vorm.

Deze bedrijfsfilosofie bracht wel één groot voordeel met zich mee: Egmonds waren goedkoop waardoor duizenden aspirant-snarenwonders zich een eerste instrument konden veroorloven. In een tijd waarin een Fender drie maandsalarissen kostte, was een investering van 300 gulden voor een elektrische Egmond – oftewel een kwart van de prijs voor een Amerikaans kwaliteitsproduct – voor menigeen nog te overzien. Het technische vernuft van Dirk Egmond en de

internationale oriëntatie van zijn broer Gerard, die op de grote vaart had gezeten, deed de rest. De broers gingen al in de jaren '50 exporteren, daar waar de meer traditioneel ingestelde concurrentie daarvoor de contacten en de knowhow ontbeerde. Die legden dan ook al gauw het loodje.

Sigarenkist

Exemplarisch voor de lage prijs én kwaliteit van de Brabantse gitaren is de Egmond 105/0, ook wel Egmond Toledo genaamd. Deze parlor – het kleinste type westerngitaar –

werd in het Verenigd Koninkrijk geïmporteerd door de firma Rosetti en onder dezelfde naam voor enkele ponden aan de man gebracht. "Een veredelde sigarenkist" is het oordeel van een oud-werknemer van Egmond over dit instrument, en ook de meest beroemde bespeler ervan, George Harrison, had er geen goed woord voor over. 'Een goedkope, afschuwelijke gitaar, maar voor die tijd was het oké', aldus de Beatlesgitarist over zijn eerste gitaar.

George Harrison met zijn eerste gitaar: een Egmond 105/0, ook wel Egmond Toledo genaamd. In het Verenigd Koninkrijk werden Egmonds verkocht onder de merknaam Rosetti. Harrisons model, een zgn. parlor gitaar, was een Rosetti 276.

De Toledo was ook de eerste gitaar voor een andere latere beroemdheid: Queen-gitarist Brian May, die het instrument kreeg voor zijn zevende verjaardag. Dankzij het betaalbare merk kon ook de Ierse bluesrocker Rory Gallagher zijn eerste schreden op het muzikantenpad zetten. Niet alleen was zijn eerste gitaar een Toledo, ook zijn eerste elektrische gitaar kwam uit de fabriek in Best: de semi-akoestische Rosetti Solid 7.

Rory Gallagher en zijn Egmond Toledo/Rosetti 276

Dat was ook Paul McCartney's eerste elektrische gitaar. Laatstgenoemde verving de snaren door vier pianosnaren om er zo een basgitaar van te maken.

When I go from six to four: Paul McCartney en zijn 'verbaste' Rosetti Solid 7

Ook Nederlander Jan Akkerman maakte zijn debuut op een Egmond. Hij kreeg zijn eerste elektrische gitaar toen hij een jaar of 5, 6 was. "Het was een Egmond, en het was een vreemd instrument. Gemaakt van triplex, het leek wel een stuk brandhout." Veel Egmonds waren lastig af te stellen en het hout van de halzen had nogal eens de neiging te krimpen met venijnig uitstekende fretten als gevolg.

Expo '58

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat Egmond wel degelijk ook betere modellen op de markt bracht, zoals de Egmond ES, vaak verkocht onder de namen Wilson, Miller en Caledonie. Deze duurdere modellen werden met de hand gemaakt. Ook produceerde de firma vanaf medio jaren '50 gedurende zo'n tien jaar kwalitatief goede gitaarversterkers – de eerste van Nederlandse makelij, in samenwerking met Philips. De nabijheid van de elektronica-gigant speelde daarbij een niet te onderschatten rol: onderdelen waren letterlijk om de hoek verkrijgbaar. Eddy Christiani, de Nederlandse pionier van de elektrische gitaar, was zeer te spreken over deze versterkers. Daarentegen was hij met nadruk *niet* te spreken over de gitaren uit de Egmondstal, wat hem er niet van weerhield een *endorsement deal* te sluiten met het bedrijf.

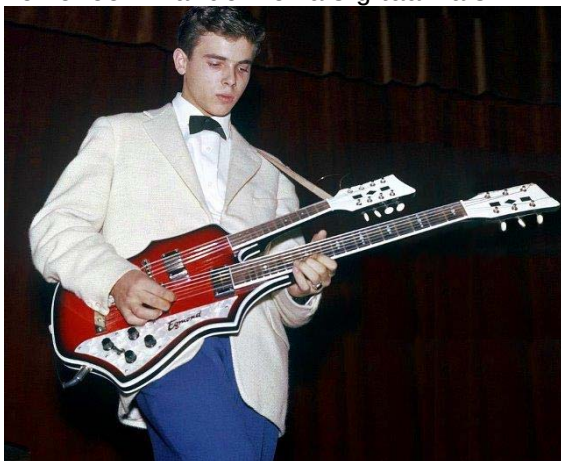

Andere beroemde bespelers van de Brabantse instrumenten waren de Tielman Brothers, misschien wel het beste wat de Nederlandse rock 'n' roll voortbracht in de jaren '50. Zij speelden op Miller- en Wilsongitaren. Het waren submerken van Egmond voor hun betere handgebouwde semi-akoestische instrumenten. België zou in 1958 kennismaken met deze instrumenten toen de Tielman Brothers optraden tijdens de Wereldtentoonstelling in Brussel.

De Tielman Brothers met hun Millers en Wilsons

Productiestijging

Rosetti, Wilson, Miller, Caledonie, en daarnaast ook namen als Orpheum, of Lion: voor de collectioneur of historicus is het niet eenvoudig de productie van Egmond in kaart te brengen. Daar komt nog eens bij dat er ongeveer 250 verschillende typen gitaren op de markt gebracht werden, waaronder exotische modellen als double neck-gitaren met zowel een mandoline- als gitaarhals.

Het doet vermoeden dat van strategische keuzes niet echt sprake was bij de directie. Een besluit dat zich later zou doen wreken. Vooralsnog gingen de zaken echter goed, getuige een bericht in de *Nieuwe Haarlemsche Courant* waarin melding wordt gemaakt van een productiestijging, in 1961, van 25%. Egmondgitaren kwamen in duizelingwekkende aantallen op de markt. In 1960, het jaar waarin de nieuwe fabriek in Best werd betrokken, had het bedrijf 57 werknemers in dienst. Die waren goed voor 40.000 gitaren per jaar. Tien jaar later was het personeelsbestand verdubbeld en kwamen er jaarlijks 125.000 gitaren van de band.

Daarmee was Egmond één van 's werelds grootste gitaarproducenten. 90% van de gitaren was bestemd voor de export. Zo ging er wekelijks een container vol Egmonds aan boord van een vrachtschip met bestemming New York, en drie vliegtuigladingen vanuit vliegveld Zestienhoven (nu Rotterdam The Hague Airport) naar het Verenigd Koninkrijk. Behalve het al genoemde Britse Rosetti waren ook Jacques Cohen in Brussel en de Amerikaanse Alexander Apfelbaum grote afnemers.

Hoepel

De kwaliteit van de instrumenten hield hierbij geen gelijke tred. Illustratief daarvoor is de wijze waarop de zijwanden van de instrumenten worden gebogen, zoals te zien is in een reportage uit 1966, gemaakt voor het Polygoonbioscoopjournaal.

De aldus ontstane hoepel wordt in een gitaarvormige mal “gedwongen” waarna het geheel de contouren van een gitaar aanneemt.

In plaats van beide zijwanden ieder apart te buigen door middel van verhitting op een buigijzer, wordt er iets gemaakt wat nog het meest wegheeft van een hoepel door twee stroken hout te met elkaar te verbinden.

Het tekent de eenvoudige opbouw van de meeste Egmonds. Zoals gezegd waren ze veelal opgebouwd uit triplex. Dit ‘toonhout’ werd betrokken van toeleveranciers zoals de Eindhovense N.V. Houtindustrie Picus – nota bene een fabrikant van sigarenkisten, spaanplaat en multiplex. De matige kwaliteit bleef niet beperkt tot het (inlandse) hout: westerngitaren moesten een verstelbare halspen ontberen. Latere modellen werden wel uitgerust met zo'n *truss rod*, maar die was vaak niet of nauwelijks bij te stellen.

De vraag naar de goedkope gitaren uit Best was zo groot dat de lak vaak nog niet droog was of de instrumenten werden al verpakt. Ook het hout kreeg lang niet altijd de tijd om ‘uitgewerkt’ te raken. Alles werd opzijgezet om de markt maar te kunnen bedienen. In de hoogtijdagen produceerde de fabriek bijvoorbeeld 500 à 600 Toledo's per dag. De aandacht die tot in de jaren '50 nog werd besteed aan de duurdere modellen was nu verleden tijd. En om de vereiste productiecijfers te kunnen halen, was veel personeel nodig. Of dat personeel ook over ervaring beschikte was niet belangrijk, aldus oud-werknemer Hans Pijnenburg. Wat telde was de output. Overwerken op zaterdag kwam regelmatig voor. Voor jongere werknemers zoals Pijnenburg was dat verboden, dus kregen ze zwart uitbetaald. Bij inspecties moesten ze snel de kelder in.

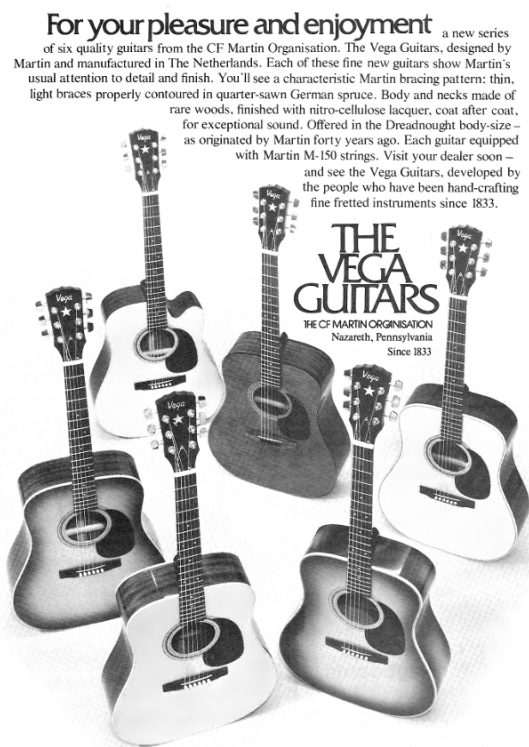
Matige kwaliteit was één ding, de te grote variëteit aan modellen een ander. ‘De *range* was zo groot dat ze dat niet meer konden behappen’, aldus mallenmaker Jan van de Ven, die in 1969 bij de fabriek kwam met de opdracht om de instrumenten, ‘die rammelden van alle kanten’, beter te maken.

Martin

De problemen konden dan ook niet lang uitblijven toen de concurrentie opkwam van Aziatische gitaren: eveneens goedkope instrumenten, maar vaak wél van een redelijke

kwaliteit. Zakelijke problemen deden de rest. Toen Apfelbaum, de belangrijkste afnemer, de samenwerking opzegde ten gunste van Japanse en Koreaanse gitaren zetten de neergang in. Steun van het ministerie van Economische Zaken mocht niet baten en in 1972 kwam er een nieuwe eigenaar: Tolchin Instruments Europe BV. De gebroeders Egmond stapten uit het bedrijf. Jaap Egmond bleef verbonden aan de Eindhovense muziekwinkel Musica, die inmiddels was losgekoppeld van de instrumentenfabriek. De reorganisatie mocht niet baten en het ging langzaam bergafwaarts met het ooit zo florerende bedrijf.

Even gloorde er hoop aan de horizon toen in 1976 een samenwerkingsovereenkomst werd gesloten met C.F. Martin, de Amerikaanse fabrikant van kwaliteitsgitaren. Martin zocht een manier om ook goedkopere gitaren in het mid-segment aan de man te brengen en vond die in Best. Onder de naam Vega produceerde men aldus enige tijd westerngitaren volgens het dreadnought-model.

Op papier zag het er goed uit. Bovenbladen van massief Duits vurenhout voor alle modellen, de meeste modellen daarnaast voorzien van palissander zijwanden en achterbladen en bij één model werd daarvoor esdoorn gebruikt. Vergeleken met de eerdere gitaren van Egmond waren het bijzonder dure instrumenten, variërend van (omgerekend) €360 tot €565. De opdrachtgever was in zijn nopjes met de Vega's, zowel met het uiterlijk als met de klank.

Het lukte Egmond echter niet om de strenge kwaliteitsmaatstaven van Martin te handhaven. Zo liet de halzen van de Vega's regelmatig los. In 1977 kwam er daarom al een einde aan de samenwerking. Daarmee viel ook het definitief het doek voor de fabriek in Best: in november van dat jaar was het bedrijf failliet.

Slotakkoord

Maar nog was het niet voorbij. De directie van een sociale werkplaats in het naburige Boxtel was op zoek naar een volwaardig product om in de eigen werkplaats te laten maken waarbij men niet afhankelijk was van anderen, en vond dat in de akoestische gitaren uit Best. De productie van de Vega's werd daarom in 1978 voortgezet, nog steeds onder de vlag van Tolchin Instruments Europe BV., in het bedrijvencomplex De Singel aan de Parallelweg Zuid te Boxtel, onder de merknaam Alpha. Aan het assortiment werden ook enkele modellen klassieke gitaren toegevoegd. Een deel van de inventaris uit Best en vijftien werknemers verhuisden mee naar de Boxtelse fabriek.

Ook de Alpha's waren goede instrumenten, en zelfs nog goedkoper geprijsd dan de Vega's, variërend van €110 voor een instap-klassiek model tot €360 voor een twaalfsnarige western.

Uit een brochure van Alpha

Behalve Alpha's maakte men ook instrumenten in opdracht: gitaren voor de Britse firma Boosey & Hawkes onder de merknaam Roderich Paesold en, heel intrigerend, elektrische contrabassen voor Van Zalinge. Eén van de klanten was Police-bassist Sting.

Helaas had de Boxtelse fabriek zijn marketing minder goed in orde en de verkoop was dan ook teleurstellend. Daarnaast zag men zich geconfronteerd met steeds duurder wordende grondstoffen. In 1983 kwam daarom ook een einde aan dit laatste hoofdstuk in de

geschiedenis van Egmond. Juist toen de beste instrumenten werden afgeleverd, aldus Hans Pijnenburg, die als eindcontroleur was meeverhuisd naar Boxtel vanuit de vestiging in Best.

Bedrijvencomplex 'De Baanderij' in Boxtel, locatie van de zwanenzang van Egmond

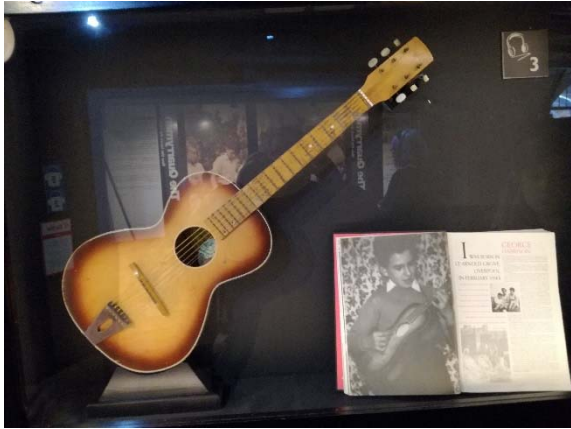
Hoewel, 'laatste hoofdstuk'? Het bloed kruipt waar het niet gaan kan: 'Goedkope Egmondgitaar komt weer op de markt, maar kost nu wel veel meer', kopte Omroep Brabant op haar website op 11 mei 2023. Joep Egmond, kleinzoon van de oprichter, is in zee gegaan met de Eindhovense vestiging van muziekhandel Keymusic en wil in de lichtstad weer nieuwe gitaren gaan maken: vintage modellen, exacte kopieën van de oude types. 'Maar dan beter.' Men mikt op het hogere segment: de nieuwe Egmonds moeten tussen de 1500 en 3000 euro gaan kosten.

Epiloog

De betekenis van Egmond kan niet onderschat worden. De kwaliteit moge dan niet (altijd) om over naar huis te schrijven zijn geweest, feit blijft dat de fabriek uit Best met zijn vriendelijk geprijsde instrumenten het pad heeft geëffend voor menig beginnende muzikant.

En dan nog: er zat toch menig juweeltje tussen de Egmonds, zoals schrijver dezes heeft kunnen constateren ten huize van Hans Pijnenburg, inmiddels gepensioneerd maar druk

bezig als restaurateur van oude gitaren. Mits behandeld met de nodige aandacht blijken Egmonds vaak toch behoorlijk bespeelbare instrumenten te zijn. Het hout is na al die jaren uitgewerkt en na een grondige onderhoudsbeurt is het een genot om erop te spelen.

En als ze niet bespeelbaar zijn, resteert nog altijd de verzamelaarswaarde. George Harrison's 'goedkope, afschuwelijke gitaar', destijds aangeschaft voor enkele ponden, is in 2003 geveild voor 276.000 pond en nu te bewonderen in The Beatles Story Museum in Liverpool.

In hetzelfde jaar is Brian May's Toledo op voorbeeldige wijze gerestaureerd door de Engelse gitaarbouwer Andrew Guyton. Een betere ambassadeur dan een trotse Brian May kan de N.V. Muziekinstrumentenfabriek Egmond v.h. Musica zich niet wensen.

Met dank aan Liesbeth Ausems voor het attenderen op de doorstart van Egmond, en aan oud-Egmondwerknemer Hans Pijnenburg voor zijn gastvrijheid en zijn bereidheid om mijn vragen te beantwoorden.

Bronnen

'The Beatles and Beyond – George's Guitars', <https://tilonlysilenceremains.com/the-beatles-guitars-georges-guitars/>

'Cees and his Skyliners', <https://www.eindhoveninbeeld.com/photodetail.php?id=3624>

'De Egmond Gitaar. Documentaire van Siert van den Berg', <https://www.youtube.com/watch?v=Mn0uYG-icJs>

'Egmond gitaren', fragment uit Polygoonbioscoopjournaal 1966, https://www.youtube.com/watch?v=E5_lpG9yzoo

'Egmond gitaren: een liefhebber vertelt', <http://www.gitaarnet.nl/content.php?105-egmondgitaren2>

'Egmond historie', <https://www.cliff-shadowsmeeting.eu/egmond-fotos-nl/>

'Egmond 105/0 Toledo S1 30 Stadium 1950s Sunburst George Harrison',
<https://reverb.com/item/61983014-egmond-105-0-toledo-s1-30-stadium-1950s-sunburst-george-harrison>

'The Egmond story', http://www.egmond.se/egmond_se_History.html

'Egmond sub labels', <https://www.cliff-shadowsmeeting.eu/egmond-sub-labels/>

'Eindhovense interieurbouwer Van Kessel stopt na 90 jaar', *Eindhovens Dagblad*, 19 augustus 2022

'From Showband Kid to Electric Blues Ace', *New Musical Express*, 9 november 1974,
<http://www.roryon.com/gadget250.html>

'George Harrisons Nederlandse gitaar van 397.000 euro',
<https://www.nporadio2.nl/nieuws/npo-radio-2/1f323c28-01df-4c7e-9244-9aea9efb85a1/george-harrisons-nederlandse-gitaar>

'Goedkope Egmondgitaar komt weer op de markt, maar kost nu wel veel meer',
<https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4275856/goedkope-egmondgitaar-komt-weer-op-de-markt-maar-kost-nu-wel-veel-meer>

'A History of Rock Music in 500 Songs. Episode 87: "Apache" by the Shadows',
<https://500songs.com/podcast/episode-87-apache-by-the-shadows/>

'In de beste families: Egmond', *Frits*, 8 april 2015

'Jan Akkerman: Dutch Treat', *Guitar Player*, mei 1975

'Joeps opa kreeg met zijn gitaar Brian May en Keith Richards aan het rocken',
<https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/4274327/joeps-opa-kreeg-met-zijn-gitaar-brian-may-en-keith-richards-aan-het-rocken>

'Lezing over Egmond-gitarenfabriek uit Best',
<https://www.brabantsheem.nl/lezing-over-egmond-gitarenfabriek-uit-best/>

'Musica Music Center verhuist naar Lijmbeekstraat', *Eindhovens Dagblad*, 9 oktober 1998

'Onze cliënten zijn onze beste verkopers', *Nieuwe Haarlemsche Courant*, 4 april 1962,
<https://nha.courant.nu/issue/NHC/1962-04-04/edition/null/page/16>

'The restoration of Brian May's Egmond guitar', <http://www.guytonguitars.com/brian-mays-egmond-acoustic.html>

'The Story of C.F. Martin Vega Guitars built by Egmond in the Netherlands',
<https://www.youtube.com/watch?v=jYoCRConx24>